

estimbant-se per una canal espadada, *Romllo*. (MilàF, 126.46); és el fet que serví de model a MrnVayreda per a l'episodi culminant de *La Panyalada*, de l'evasió temerària del cap trabucaire Ivo, en el barranquet vertical sota les Balmes d'A(g)uja: estimball sense aigua, naturalment; tenint per segura una ferida mortal, el cercaven per cerciorar-se'n; aquí interessa, de més a més, la forma bisíl·laba del mot i *-ay* (< *-ayl*, no *-all*), assegurats pel metre i la rima.

Heus aquí les dades recollides de viva veu, que a l'hora precisaran l'extensió del mot i les seves variants. Després d'una campanya per a l'*Onom. Cat.*, per l'Alt Maresme, on vaig anotar *šaragái* a Vallgorguina, Arenys de Munt i StVicenç de Montalt, sintetitzava les explicacions rebudes: «torrent de fort pendent en un vessant de muntanya, que d'ordinari és sec, i no porta aigua més que els dies de pluja» (cèdula de III-1931). Es continua fins avui amb aquest matís a les serres entre Selva i Guillerries: «—Ja podran passar, ja, és el camí més curt per arribar a Arbúcies, però jo no hi baixaria pas. —? —Quins *šaragáls* que hi trobaran, pobres!» (Joanet, 1970, ara la pronúncia *-l* va eliminant ja la *í* tradicional).

A l'Oest del Montseny, ja havia passat a designar corrents d'aigua, torrentosos sí i petits, però amb nom propi; com a genèric: el *šaragái* de la Teulera, Centelles; *-ái* del Camp Nou a l'Estany; de St. Pere (Oló); del Solà de Segalers (Oristà); de la Font de les Ànimes (Avinyó), 1935-36; algun és relativament important: venint de Seva (Osona), el X. de les Roques Vermeies és dels que desaiçuen al Gurri. No menys com a apel·latiu lliure: «heu de passar un *šaragái*» Monistrol de Calders (1935); a la vella i conservadora capital de subcomarca ho deien bisíl·laba: enumerant els llocs al llarg del Torrent de Caselles: «a Cormines hi va a parar un *šaragái* ---» Mojà (1935).

Si ens allunyem del cat. central trobarem formes més diferents. En particular les que comencen per *a-*, en les quals no ha intervingut la influència del verb (*ei*)*xaragallar* o *aixaragallar*, restant-hi *ar-*, com veurem: el tipus *aragall*.

Però també n'hi ha una altra on la consonant inicial apareix en forma de *s-*: *saragall*. És una variant molt conspicua perquè és la de les Balears, i per tant la usada per significats escriptors mallorquins; crec que allà no és estranya la forma amb *x-*: «--- / I l'orgue de mil veus, de les ventades, / i els *xaragais* botant cap als torrents» cantà bellament una veu tan mallorquina com la de Pons i Marquès: i que no es deu tractar de cap contagi de la forma del català comú ens ho fan créure no sols la personalitat tan robusta i insular de l'autor, i el fet de ser una obra publicada per l'escrupolosa filologia d'En Moll (*IdOr* VI, 84), sinó també la terminació *-ai* (tret dialectal més vistent que no pas la *s-*).

Però fora d'això (que deu ser molt limitat en sentit local o algun altre), ho trobo sempre amb *s-*. Els detalls semàntics repeteixen bastant els continentals. Hi pot haver la noció de corrent d'aigua, si bé apuntant a cosa intermitent, que sorgeix: «Tota la nit ha plo-

gut --- dels camps, inundats d'aigua rotja, s'escapen reguerons i *saragalls* improvisats, mesells de peres y molsa; el Torrentó ha trencat en el revolt y ha obert un portell a la paret ---», JnRosselló (*Many.*, 114.16); «Es dia que plou i trona / s'aigo fa un *šaragái* / ---», cançó pop. mall. que Moll ens donà en notació fonètica (*AORBB* VII, 17). Amb acc. translàtica, que parteix del corrent, 'corrua, reguitzell': «am gran estrèpit se desplomà dins el patiet una mitjanada de la torreta: un *saragall* d'espíres, dins una mànega de fum, fugí pel cel tenebrós ---», M. d. S. Oliver (*L'Hostal d. l. Bolla*, 100); i veg. les dues frases fetes amb què ho ilustra *AlcM* (§ 3): *un saragall de doblers, un saragall de mentides*.

D'altra banda, però, apareix també, més netament encara que en el Princ. l'acc. «seca», de solc erosionat i molt pendent; i justament és en l'ambient més arcaïtzant de la «Serra de tramuntana»; i potser també a Manacor, car deu ser AMAlcover el qui redactà la definició en un dels articles inicials de l'*AlcM*: «abarancar: fer la pluja regates y *saragalls* a una terra» (a. 1927). Més netament encara en el Nord. Pujant de Sóller i Fornalutx en direcció al Puigmajor, em desaconsellaven d'enfil·lar-me «per aquell *šaragái*», assenyalant una canal de clapissa rodoladissa damunt meu: «—No...? —No veieu ses pedres que hi ha caigudes...?»; tornant: «si volecu davallar de pressa, per allà hi ha un *šaragái* que no hi ha arbres ---» (però no hi vaig trepitjar poca clapissa...) (1953).

L'Arx. Ll. Salvador reflectia sobretot el mall. de les muntanyes del seu Miramar: «gràcies a un putxet que hi ha part damunt, enterament resguardada del perill dels penyals que puguen caure, rodolant, des de ses altures, els quals prendrien per un dels dos *saragais* veinats ---» (p. 67); o bé en el text, encara no retocat, en alemany: «zum Port de Estellenchs der Weg führt --- weiter hinab zur Hafenschlucht an dem *Seregai* de sa *Vinyassa*: vorüber bis zum Molf de Cas Torre»; i tot seguit (però no fins aquí), parla d'aigua: «hier rauscht das Wasser der Son Fortuny ---» (*Die Balearen* II, 20).

Després de les enquestes poble per poble, anotades a Mallorca l'a. 1963-4, m'apuntava jo «també aquí és una 'riereta molt petita»; afegint, però, «en els pobles de la Plana»; potser no sols allà car també a Estellençs em definiren «un *šaragái* és un torrentó petit» (1964). A Alaró me n'anomenaren quatre pel seu nom (*et šaragái de Son ponañlò* ---): «—? —Vol dir un comellar molt petit que solament corre quan plou». Ja és corrent d'aigua, tot i ser a la Serra, però en el vessant Sud, a Esporles, on hi ha tants torrents i molt grossos; i també *Et šaragái* de Son Tries, que ho és molt menys, i a dins el poble mateix hi ha «S'Avenc», un engolidor on «s'enfonsa un *saragai*»; a Binissalem, terme quasi tot en terra plana, en tinc tres amb aquest genèric, algun amb nom d'aspecte antic (*šaragái de beļvdyra*); a Sencelles un afluent bastant important del Torrent de Pina; a Inca el que baixa d'entre el cim del Puig, i el de la Creu de Laminyó, porta el nom de Saragall des Puig; el fet que ens tornem a acostar